

Fem missförstånd om fallstudieforskning

Bent Flyvbjerg

Introduktion

När jag först blev intresserad av djuplodande fallstudieforskning försökte jag förstå hur makt och rationalitet skapar varandra och utformar den urbaniserade omgivning i vilken vi lever (Flyvbjerg 1998a). Det stod klart för mig att djuplodande fallstudier var nödvändiga för att man skulle kunna förstå en komplicerad fråga som denna. Det var lika klart, emellertid, att mina lärare och kollegor ihärdigt avrådde mig för att använda denna speciella forskningsmetodologi.

”Du kan inte generalisera från ett enda fall”, sade några, ”och samhällsvetenskap handlar om att generalisera”. Andra framhöll att fallstudier kunde vara väl lämpade för pilotstudier men inte för fullfjädrade forskningsprojekt. Andra åter menade att fallstudier är subjektiva och ger alltför mycket utrymme åt forskarens egna tolkningar. Fallstudierna ger bristande validitet, menade de.

Först visste jag inte hur jag skulle reagera på sådana påståenden vilka tydligtvis utgjorde den konventionella synen på fallstudieforskning. Jag beslöt därför att ta reda på varifrån påståendena kom och huruvida de är korrekta. Denna artikel handlar om vad jag upptäckte.

Den konventionella synen på fallstudieforskning

Inledningsvis slog jag upp ”case-study” i *Dictionary of Sociology* och fann följande avsnitt:

Case Study. The detailed examination of a single example of a class of phenomena, a case study cannot provide reliable information about the broader class, but it may be useful in the preliminary stages of an investigation since it provides hypotheses, which may be tested systematically with a larger number of cases (Abercrombie et al. 1984, 34).¹

Denna beskrivning är belysande för den konventionella uppfattningen av fallstudieforskning, vilken, om inte direkt felaktig, är så förenklad att den blir grovt vilseledande. Det är riktigt att fallstudien är ”a detailed examination of a single example”, men som vi ska se nedan är det inte sant att en fallstudie ”cannot provide reliable information about the broader class”. Det är också korrekt att en fallstudie *kan* användas ”in the preliminary stages of an investigation” för att generera hypoteser, men det är vilseledande att se fallstudien

som en pilotmetod som bara ska användas för att förbereda den verkliga studiens större surveys, systematiska hypotesprövning och teoribyggnad.

Enligt den konventionella synen kan en fallstudie inte vara värdefull i sig; den behöver länkas till hypoteser som följer den välbekanta hypotetisk-deduktiva förklaringsmodellen. Mattei Dogan och Dominique Pelassy (1990:121) uttrycker det så här: ”one can validly explain a particular case only on the basis of general hypotheses. All the rest is uncontrollable, and so of no use” (se också Diamond 1996:6). På samma sätt skröder den tidige Donald Campbell inte orden när han förvisar en-fallsstudier till den metodologiska skräphögen:

[S]uch studies have such a total absence of control as to be of almost no scientific value ... Any appearance of absolute knowledge, or intrinsic knowledge about singular isolated objects, is found to be illusory upon analysis ... It seems well-nigh unethical at the present time to allow, as theses or dissertations in education, case studies of this nature (i.e., involving a single group observed at one time only) (Campbell and Stanley 1966:6f).

Om du läser sådan kritik av en viss metodologi tillräckligt många gånger, eller om du hör dina handledare repetera den, börjar du tro att den kan vara sann. Det är vad som hände med mig och gjorde mig osäker på fallstudiemetodologin. Då jag fortsatte min forskning fann jag emellertid att Campbell hade gjort en helomvändning i sin syn på fallstudien och blivit en av denna methods starkaste förespråkare. Jag fann så småningom, med hjälp av Campbells senare arbeten och andra arbeten av samma slag, att problemen med den konventionella synen på fallstudier kan sammanfattas i fem missförstånd eller stora förnekningar om denna forsknings natur:

Missförstånd nr 1. Allmän, teoretisk (kontextoberoende) kunskap är mer värdefull än konkret, praktisk (kontextberoende) kunskap.

Missförstånd nr 2. Man kan inte generalisera på grundval av ett enskilt fall. Fallstudier kan därför inte bidra till vetenskaplig utveckling.

Missförstånd nr 3. Fallstudien är mest användbar för att generera hypoteser, dvs. i det första stadiet av en hel forskningsprocess, medan andra metoder passar bättre för hypotesprövning och teoribyggnad.

Missförstånd nr 4. Fallstudien har en bias i riktning mot verifikation, dvs. den har en tendens att bekräfta forskarens förutfattade mening

Missförstånd nr 5. Det är ofta svårt att sammanfatta och utveckla allmänna påståenden och teorier på grundval av specifika fallstudier.

Dessa fem missförstånd pekar på att det är frågan om teori, reliabilitet och validitet – med andra ord själva kärnan i den vetenskapliga metoden – som är föremål för diskussion. I det som följer kommer jag att fokusera på dessa fem missförstånd och korrigera dem ett efter ett. Först vill jag emellertid beskriva den roll fall spelar i mänsklig inläring.

Fallens roll i mänsklig inläring

För att förstå varför den konventionella synen på fallstudieforskning är problematisk måste vi förstå fallens och teorins roll i mänsklig inläring. Två syn-

punkter kan framföras. För det första åstadkommer fallstudien den typ av kontextberoende kunskap vilken forskning om inläring visar vara nödvändig för att människor ska kunna utvecklas från regelföljande nybörjare till virtuosa experter. För det andra finns det i studiet av mänskliga förhållanden bara kontextberoende kunskap, vilket således utesluter möjligheten av epistemiska, teoretiska konstruktioner. Den fullständiga argumentationen bakom dessa två synpunkter finns i Flyvbjerg (2001:kap. 2–4). Av utrymmesskäl kan jag bara skissera argumentationen här. Till en början kan vi emellertid konstatera att om dessa båda synpunkter är korrekta kommer det att få radikala följder för den konventionella synen på fallstudier i forskning och undervisning. Det är den uppfattningen som då kommer att framstå som problematisk.

Fenomenologiska studier av mänsklig inläring visar att för vuxna föreligger det ett kvalitativt hopp i inlärningsprocessen från nybörjarens regelstyrda användning av analytisk rationalitet till den flytande uppvisningen i tyst skicklighet hos vad Pierre Bourdieu (1977) kallar virtuoser och Hubert och Stuart Dreufus (1986) sanna mänskliga experter. Här kan vi notera att de flesta människor är experter i ett antal vardagliga sociala, tekniska och intellektuella färdigheter som att ge gåvor, cykla eller tolka bilder på en tv-skärm, medan bara ett fåtal når nivån för verklig expertis i mer specialiserade färdigheter som att spela schack, komponera en symfoni eller flyga ett jetplan.

Gemensamt för alla experter är emellertid att de verkar på grundval av ingående kunskap om åtskilliga tusen konkreta fall inom områdena för sin expertis. Kontextberoende kunskap och erfarenhet är själva kärnan i expertaktiviteten. Sådan kunskap och expertis finns också i centrum av fallstudier som forsknings- och undervisningsmetod; eller, för att uttrycka det mer allmänt, som en inlärningsmetod. Fenomenologiska studier av inlärningsprocesser betonar därför vikten av denna och liknande metoder. Det är bara genom erfarenhet av fall som man överhuvudtaget kan gå från att vara nybörjare till att bli expert. Om människor uteslutande övade kontextberoende kunskap och regler, dvs. det slags kunskap som utgör grunden för läroböcker och datorer, skulle de förbli på nybörjarnivån i inlärningsprocessen. Det är den analytiska rationalitetens begränsning: den är otillräcklig för det bästa resultatet i utövandet av en profession, som student, forskare eller praktiker.

I undervisningssituationen kan välvalda fallstudier hjälpa studenten till kompetens medan kontextberoende fakta och regler kan föra studenten till just nybörjarnivån. Bara ett fåtal högre lärosäten har tagit konsekvenserna av detta. Harvarduniversitetet är ett av dem. Här är både undervisning och forskning vid de professionella skolorna i stor utsträckning utformade utifrån föreställningen att kunskap om fall är central för mänsklig inläring (Christensen-Hansen 1987; Cragg 1940).

På ett stadium av min forskning bjöds jag in till Harvard för att lära mig fallmetodologi ”i arbete”. Under min vistelse där blev det klart för mig att om jag skulle kunna aspirera på att bli expert på mitt område och om jag önskade vara en effektiv hjälp för mina studenter i deras inlärningsprocess, måste jag bemästra fallstudiemetodologi i forskning och undervisning. Min vistelse vid Harvard blev också ett viktigt steg att bli kvitt min osäkerhet om den konven-

tionella uppfattningen om fall och fallstudier. Vid Harvard fann jag den litteratur och de människor som framgångsrikt hävdade: ”Glöm den konventionella uppfattningen, sätt igång och genomför en fallstudie”. Jag tänkte att om det är gott nog åt Harvard var det gott nog för mig, och jag föreslår att andra borde resonera på samma sätt inklusive hela läroinstitutioner. Det finns mycket att vinna, t.ex. genom att omvandla föreläsningsmodellen, som dominerar de flesta universitet, till inläring av fall (Christensen-Hansen 1987).

Det innebär inte att regelbaserad kunskap ska förkastas: den är viktig på alla områden och speciellt för noviser. Men att göra regelbaserad kunskap till inläringens högsta målsättning är regressivt. Inlärningsprocessens högsta nivåer, dvs. virtuositet och sann expertis, uppnås bara genom en persons egen erfarenhet som utövare av de relevanta färdigheterna. Den innebär att förutom att använda fallmetoden och andra erfarenhetsmetoder i undervisningen är det bästa, som läraren kan göra för sina studenter i professionella utbildningar, att hjälpa dem att uppnå verklig praktisk erfarenhet, t.ex. genom praktikarrangemang, sommarjobb och liknade.

För forskare är fallstudiens närhet till det verkliga livet och dess mångfaldiga rikedom av detaljer viktiga i två avseenden. För det första är det viktigt för utvecklingen av en nyanserad bild av verkligheten, inklusive föreställningen att mänskligt beteende inte kan förstås på ett meningsfullt sätt om vi bara ser det som regelstyrda handlingar som vi finner på inlärningsprocessens lägsta nivåer. För det andra är fallen viktiga för forskarens egen inlärningsprocess genom att utveckla de färdigheter som behövs för att åstadkomma bra forskning. Om forskare önskar utveckla sina egna färdigheter till en hög nivå är konkret, kontextberoende erfarenhet precis lika central för dem som för professionella som lär sig någon speciell färdighet. Konkret erfarenhet kan uppnås genom kontinuerlig närhet till den studerade verkligheten och via feedback från de som studeras. Stort avstånd till studieobjektet och avsaknad av feedback leder lätt till en misslyckad inlärningsprocess vilken i forskning kan leda till rituella akademiska återvändsgränder där forskningens effekt och användbarhet blir oklar och oprövad. Som forskningsmetod kan fallstudien bli ett effektivt botemedel mot en sådan tendens.

Den andra synpunkten i samband med inlärningsprocessen är att det inte finns, och förmodligen inte kan finnas, en prediktiv teori inom samhällsvetenskapen. Samhällsvetenskap har inte lyckats med att åstadkomma allmän, kontextberoende teori och har sålunda i slutändan inget annat att erbjuda än konkret, kontextberoende kunskap. Och fallstudien är särskilt väl lämpad att åstadkomma denna kunskap. I sitt senare arbete kommer Donald Campbell (1975:179) fram till en liknande slutsats. Han förklarar hur hans arbete har genomgått ”an extreme oscillation away from my earlier dogmatic disparagement of case studies” vilket beskrevs ovan. Med en logik, som i många avseenden liknar den mänskliga inläringens fenomenologi, förklarar Campbell nu:

After all, man is, in his ordinary way, a very competent knower, and qualitative common-sense knowing is not replaced by quantitative knowing ... This is not to

say that such common sense naturalistic observation is objective, dependable, or unbiased. But it is all that we have. It is the only route to knowledge-noisy, fallible, and biased though it be (1975:179,191).

Campbell är inte det enda exemplet på forskare som har ändrat sin uppfattning om värdet av fallstudier. Hans Eysenck (1976:9), som ursprungligen inte betraktade fallstudien som någonting annat än en metod att producera anekdoter, insåg senare att ”sometimes we simply have to keep our eyes open and look carefully at individual cases – not in the hope of proving anything, but rather in the hope of learning something!” Bevis är svårt att nå fram till genom samhällsvetenskaplig forskning p.g.a. frånvaron av ”hård” teori medan inläring säkerligen är möjlig. På senare tid har liknande synpunkter uttryckts av Charles Ragin, Howard Becker och deras kollegor i undersökningar av vad fallstudien är och kan vara i samhällsforskning (Ragin-Becker 1992).

Vad gäller prediktiv teori, universal och (natur)vetenskaplighet är sålunda studiet av mänskliga angelägenheter vid en evig början. I grunden har vi bara enskilda fall och kontextberoende kunskap. Den första av de fem missförstånden om fallstudien – att generell teoretisk (kontextberoende) kunskap är mer värdefull än konkret, praktisk (kontextberoende) kunskap – kan därför revideras enligt följande:

Prediktiva teorier och universal kan man inte finna vid studiet av mänskliga förhållanden. Konkret, kontextberoende kunskap är därför mer värdefull än det fåfänga sökandet efter prediktiva teorier och universal.

Fall som ”svarta svanar”

Uppfattningen att man inte kan generalisera på grundval av ett enda fall ses vanligen som förödande för fallstudien som vetenskaplig metod. Detta andra missförstånd om fallstudien är typisk bland förespråkare för naturvetenskapliga ideal inom samhällsvetenskaperna. Men även forskare som inte normalt förknippas med detta ideal kan visa sig inta denna ståndpunkt. Enligt t.ex. Anthony Giddens,

Research which is geared primarily to hermeneutic problems may be of generalized importance in so far as it serves to elucidate the nature of agents’ knowledgeability, and thereby their reasons for action, across a wide range of action-contexts. Pieces of ethnographic research like ... say, the traditional small-scale community research of fieldwork anthropology – are not in themselves generalizing studies. But they can easily become so if carried out in some numbers, so that judgements of their typicality can justifiably be made (1984:328).

Det är korrekt att man kan generalisera på de sätt som Giddens anger och att det ofta är både lämpligt och värdefullt. Men det skulle vara fel att hävda att detta är det enda sättet att arbeta, precis som det är fel att dra slutsatsen att man inte kan generalisera utifrån ett enda fall. Det beror på vilket fall man talar om och hur det har valts ut. Detta gäller naturvetenskaperna såväl som studiet av mänskliga förhållanden (se också Platt 1992; Ragin-Becker 1992).

Så baserades t.ex. inte Galileos förkastande av Aristoteles gravitationslag på observationer ”across a wide range” och observationerna hade inte blivit ”car-

ried out in some numbers”. Förkastandet bestod huvudsakligen av ett begreppslikt experiment och senare av ett praktiskt. Dessa experiment är, i efterklokhetens sken, självklara. Icke desto mindre dominerade Aristoteles syn på gravitation det vetenskapliga tänkandet i nära två tusen år innan det falsifierades. Galileo resonerade på följande sätt i sitt experimentella tänkande: Om två föremål har samma vikt och släpps från samma höjd samtidigt, kommer de att nå marken samtidigt efter att ha fallit med samma hastighet. Om de två föremålen sedan ställs samman till ett, kommer detta föremål att ha dubbel vikt och enligt Aristoteles uppfattning falla snabbare än de två individuella föremålen. Denna slutats verkade kontrainuitiv för Galileo. Det enda sättet att undvika motsättningen var att eliminera vikt som en bestämningsfaktor för acceleration i fritt fall. Och det var vad Galileo gjorde. Vetenskapshistoriker fortsätter att diskutera huruvida Galileo verkligen utförde det berömda experimentet från det lutande tornet i Pisa eller om det helt enkelt är en myt. I vilket fall som helst utgjorde inte Galileos experimenterande ett stort, slumpmässig urval av försök med föremål som föll från en stor samling slumpmässigt utvalda höjder under varierande vindförhållanden osv. som skulle ha krävts enligt Giddens och den tidige Campbells tänkande. Det var snarare frågan om ett enda experiment, dvs. en fallstudie om nu något experiment alls utfördes. (Om förhållandet mellan fallstudier, experiment och generaliseringar se Lee 1989; Wilson 1987; Baily 1992; Griffin et al. 1991). Galileos synsätt blev emellertid fortsatt föremål för tvivel, och Aristoteles synsätt blev inte slutgiltigt förkastat förrän ett halvsekel senare i och med uppfinningen av luftpumpen. Denna gjorde det möjligt att utföra det slutliga experimentet, som varenda skolelev känner till, i vilket ett mynt eller en blyklump inom en lufttom tub faller med samma hastighet som en fjäder. Efter det experimentet kunde man inte bibehålla Aristoteles synsätt. Vad som är speciellt värt att notera i vår diskussion, är emellertid att frågan avgjordes genom ett enskilt fall tack vare det skickliga valet av extremerna mynt och fjäder. Man kan kalla det ett kritiskt fall för om Galileos tes höll för dessa material kunde den förväntas gälla för alla eller en stor uppsättning av olika material. Slump och stora urval fanns aldrig med i bilden. De flesta kreativa forskare arbetar helt enkelt inte på det sättet med denna typ av problem.

Noggrant valda experiment, fall och erfarenhet var också betydelsefulla vid utvecklingen av Newtons, Einsteins och Bohrs fysik, precis som fallstudiet upptog en central plats i Darwins, Marx och Freuds arbeten. I samhällsvetenskap kan det strategiskt utvalda fallet kraftigt bidra till fallstudiens generaliserbarhet. I sin klassiska studie av ”the affluent worker” sökte John Goldthorpe et al. medvetet efter ett fall som var så fördelaktigt som möjligt för tesen att arbetarklassen, efter att ha uppnått medelklassstatus, upplöstes i ett samhälle utan klassidentitet och till denna knutna konflikter (se också Wiewiorka 1992). Om tesen kunde visas vara falsk i det fördelaktiga fallet, då skulle den högst sannolikt vara falsk för andra fall. Luton, ett framgångsrikt industricentrum med företag kända för höga löner och social stabilitet – bördig jordmån för medelklassidentitet – valdes som fall och genom ett intensivt fältarbete upptäckte forskarna att t.o.m. här fanns en autonom arbetarklasskultur kvar och

gav därmed allmänt stöd åt tesen om att klassidentitet bestod. Nedan ska vi mera systematiskt diskutera denna typ av strategiskt urval.

Vad gäller förhållandet mellan fallstudier, stora urval och upptäckter har WIB Beveridge (1951), (här citerad från Kuper-Kuper 1985:95) omedelbart före genombrottet för den kvantitativa revolutionen inom samhällsvetenskaperna observerat: ”[M]ore discoveries have arisen from intense observation than from statistics applied to large groups”. Detta betyder inte att fallstudier alltid är lämpliga eller relevanta som forskningsmetod eller att stora slumpmässiga urval saknar värde (se också konklusionerna nedan). Valet av metod bör självklart bero på det studerade problemet och dess omständigheter.

Slutligen ska nämnas att formella generaliseringar, må vara på grundval av stora urval eller enskilda fall, är avsevärt överskattade som huvudkälla för vetenskapliga framsteg. Ekonomen Mark Blaug (1980) – som förklarar sig vara anhängare av den hypotetisk-deduktiva modellen för vetenskap – har visat att medan ekonomer typiskt har en läpparnas beaktelse till den hypotetisk-deduktiva modellen och till generaliseringar, praktiserar de sällan i faktisk forskning vad de predikar. Mer allmänt har Thomas Kuhn visat att den viktigaste förutsättningen för vetenskap är att forskare besitter en bred uppsättning praktiska färdigheter för att genomföra vetenskapligt arbete. Generalisering är bara en av dessa. I tyska språket betyder termen ”vetenskap” (*Wissenschaft*) bokstavligen ”att uppnå kunskap”. Och formell generalisering är bara en av många vägar genom vilka människor kan uppnå och ackumulera kunskap. Att kunskap inte kan formellt generaliseras betyder inte att den inte kan tas tillvara i den kollektiva processen av kunskapsackumulering på ett visst område eller i ett samhälle. En rent deskriptiv, fenomenologisk fallstudie utan något anspråk att generalisera kan helt visst vara av värde i denna process och har ofta hjälpt till att bana väg för vetenskaplig innovation. Detta är inte kritik mot försök till formell generalisering, för sådana försök är grundläggande och effektiva medel för vetenskaplig utveckling. Det är bara för att framhålla de begränsningar som följer av att formella generaliseringar blir den enda legitima vetenskapliga metoden.

Den balanserade uppfattningen av fallstudiers roll i generaliseringsförsök vid hypotesprövning har formulerats av Eckstein:

[C]omparative and case studies are alternative means to the end of testing theories, choices between which must be largely governed by arbitrary or practical, rather than logical, considerations ... [I]t is impossible to take seriously the position that case study is suspect because problem-prone and comparative study deserving of benefit of doubt because problem-free (1975, 116, 131, emphasis in original; see also Barzelay 1993:305ff).

Eckstein använder här termen ”teori” i dess ”hårda” mening, dvs. den omfattar förklaring och prediktion. Detta gör Ecksteins avfärdande av uppfattningen att fallstudier inte kan användas för att pröva teorier eller för generaliseringar starkare än min egen uppfattning som här begränsas till prövning av ”teori” i ”mjuk” mening, dvs. pröva antaganden eller hypoteser. Eckstein visar att om prediktiva teorier skulle existera i samhällsvetenskap kunde fallstudien användas till att pröva dessa teorier lika bra som andra metoder.

Nyligen har John Walton (1992:129) på liknande sätt observerat att "case studies are likely to produce the best theory". Eckstein noterar emellertid den slående avsaknaden av äkta teorier inom sitt eget område, statsvetenskap, men misslyckas uppenbarligen med att förstå varför det är så:

Aiming at the disciplined application of theories to cases forces one to state theories more rigorously than might otherwise be done – provided that the application is truly 'disciplined,' i.e., designed to show that valid theory compels a particular case interpretation and rules out others.. As already stated, this, unfortunately, is rare (if it occurs at all) in political study. One reason is the lack of compelling theories (1975:103f).

Fallstudien är idealisk för generalisering när man använder den typ av prövning som Karl Popper kallar "falsifiering" som i samhällsvetenskap utgör del av kritisk reflexion. Falsifiering är en av de mest rigorösa prövningar som ett vetenskapligt antagande kan bli föremål för. Om bara en enda observation inte passar med antagandet anses den generellt vara icke giltig och måste därför antingen revideras eller förkastas. Popper själv använder det nu berömda exemplet "Alla svanar är vita" och antar att just en observation av en enda svart svan skulle falsifiera detta antagande och därigenom ha allmän signifikans och stimulera ytterligare undersökningar och teoribyggande. Fallstudien är väl lämpad för att identifiera "svarta svanar" på grund av sin djupverkan: vad som förefaller vara "vitt" visar sig vid närmare undersökning ofta vara "svart".

Att finna svarta svanar var en erfarenhet som jag blev mycket van vid då jag gjorde min första djupfallstudie, av stadspolitik och -planering i staden Aalborg, Danmark (Flyvbjerg 1998a). På universitetet hade jag t.ex. utbildats i den neoklassiska modellen "economic man", konkurrens och fri marknad. Då jag undersökte vad som hände bakom stängda dörrar i Aalborg fann jag att den ekonomiska människan inte bodde där. Det lokala näringslivet bestod av maktmänniskor sysselsatta med att förhandla fram olagliga avtal med politiker och tjänstemän om hur man skulle förhindra konkurrens och den fria marknaden och skapa speciella privilegier för sig själva. Den neoklassiska modellen var effektivt falsifierad av vad jag såg i Aalborg. På liknande sätt var modellen av den representativa demokratin, vilken på ytan förefaller existera, och enligt lagen antas verka i Aalborg och Danmark, märkligt frånvarande i falllets djupgående detaljer. Här fann jag ett högst odemokratiskt, semi-institutionaliserat sätt att fatta beslut, där ledare i affärssamhället och stadens styrelse hade skapat ett hemligt råd som effektivt ersatte den demokratiskt valda stadsstyrelsen som det ställe där viktiga beslut om stadens politik och planering fattades. Mina kollegor från nationer i tredje världen, som föreföll ha mindre illusioner om marknad och demokrati än akademiker i den första världen, fick ett gott skratt när jag berättade mina Aalborgshistorier. De inser att, när allt kommer omkring, vi i norr inte är så olika. Vi är också tredje värld.

Vi kommer att återvända till falsifiering vid diskussionen av det fjärde missförståndet av fallstudier nedan. För närvarande kan vi emellertid korrigerera det andra missförståndet – att man inte kan generalisera på grundval av ett enda fall och att fallstudier inte kan bidra till vetenskaplig utveckling. Sålunda:

Man kan ofta generalisera på grundval av ett enda fall och fallstudier kan vara centrala för vetenskaplig utveckling via generaliseringar som komplettering eller alternativ till andra metoder. Men formella generaliseringar är övervärderade som källa för vetenskaplig utveckling medan "exemplars kraft" är undervärderat.

Strategier för val av fall

Det tredje missförståndet beträffande fallstudier är att fallmetoden påstås vara mest användbar för att generera hypoteser i det första steget i en fullständig forskningsprocess medan hypotesprövning och teoribyggande bäst genomförs med andra metoder senare i processen. Detta missförstånd kommer från den tidigare missuppfattningen att man inte kan generalisera på grundval av enskilda fall. Och eftersom denna missuppfattning har revideras ovan kan vi nu korrigerar det tredje missförståndet enligt följande:

Fallstudien är användbar både för att generera och pröva hypoteser men begränsas inte till dessa forskningsaktiviteter.

Eckstein går – i strid med den konventionella synen på detta område – så långt som till att hävda att fallstudier är bättre för att pröva hypoteser än för att formulera dem. Fallstudier, menar Eckstein (1975:80), 'are valuable at all stages of the theory-building process, but most valuable at that stage of theory-building where least value is generally attached to them: the stage at which candidate theories are tested.' Hypotesprövning är direkt relaterat till frågan om generaliserbarhet och detta i sin tur är relaterat till frågan om urval av fall.

Här kan fallstudiers generaliserbarhet ökas genom det strategiska valet av fall (beträffande val av fall se ytterligare Ragin 1992; Rosch 1978). När målet är att uppnå största möjliga mängd information om ett visst problem eller fenomen, är kanske inte ett representativt fall eller ett slumpurval den lämpligaste strategin. Det beror på att det typiska fallet eller genomsnittsfallet ofta inte är rikast på information. Atypiska eller extrema fall avslöjar ofta mer information då de aktiverar fler aktörer och fler grundmekanismer i den studerade situationen. Dessutom, från både ett förstälseorienterat och ett handlingsorienterat perspektiv är det ofta viktigare att klargöra de djupare orsakerna bakom ett visst problem och dess effekter än att beskriva problemets symptom och hur ofta de uppträder. Slumpurval som betonar representativitet kommer sällan att vara i stånd att åstadkomma detta slags insikt; det är mer lämpligt att välja några få fall efter deras validitet.

Tabell 1 sammanfattar olika former av urval. Det *extrema* fallet kan vara väl lämpat för att få fram poänger på ett speciellt dramatiskt sätt. Det sker ofta i välkända fallstudier som Freuds "vargman" och Foucaults "Panopticon". Som kontrast kan ett *kritiskt fall* definieras som att ha strategisk betydelse i förhållande till det allmänna problemet. T.ex. önskade en yrkesmedicinsk klinik undersöka huruvida människor som arbetade med organiska lösningar led av hjärnskadorna. Istället för att välja ett representativt urval bland alla företag i

Tabell 1. Strategier för val av urval och fall

Typ av urval	Ändamål
A. Slumpvis urval	Att undvika systematisk bias i urvalet. Urvalets storlek är avgörande för generaliseringen.
1. Slumpurval	Att åstadkomma ett representativt urval vilket tillåter generaliseringar för hela populationen.
2. Stratifierat urval	Att generalisera för speciellt utvalda undergrupper inom populationen.
B. Informationsorienterat urval	Att maximera nyttan av information från små urval och enskilda fall. Fall väljs ut på grundval av förväntningar om informationsinnehåll.
1. Extrem/avvikande fall	Att uppnå information om ovanliga fall vilket kan vara speciellt problematiskt eller speciellt bra i en mer trångt definierad mening.
2. Maximumvariationsfall	Att uppnå information om signifikansen hos olika omständigheter för fallprocesser och effekter; t.ex. tre till fyra fall vilka är mycket olika i en dimension: storlek, organisationsform, lokalisering, budget etc.
3. Kritiska fall	Att uppnå information som tillåter logisk deduktion av typen, "om detta (inte) har validitet för fallet gäller det för alla (inga) fall".
4. Paradigmatiska fall	Att utveckla metaforer eller etablera en skola för det område som fallet gäller.

klinikens område som använde organiska lösningsmedel lokaliserade kliniken strategiskt en enda arbetsplats där alla säkerhetsföreskrifter om renlighet, luftkvalitet och liknande hade följts. Detta modellföretag blev ett kritiskt fall. Om hjärnskador relaterade till organiska lösningsmedel kunde finnas på detta speciella ställe, då var det sannolikt att samma problem skulle förekomma på andra företag som var mindre noggranna med säkerhetsföreskrifter för organiska lösningar. Via denna typ av strategiskt val kan man spara både tid och pengar då man forskar om ett visst problem. Ett annat exempel på kritiskt val av fall är det ovannämnda strategiska valet av bly och fjädrar för att pröva huruvida olika föremål faller med samma hastighet. Valet av material gav möjlighet att formulera en generaliserande karakteristik av kritiska fall, en generalisering av typen: "Om den gäller för detta fall, gäller den för alla (eller många) fall". I negativ form skulle generaliseringen bli: "om den inte gäller för detta fall, gäller den inte för något (eller bara ett fåtal) fall".

Hur identifierar man kritiska fall? Frågan är svårare att besvara än frågan om vad som konstituerar ett kritiskt fall. Att lokalisera ett kritiskt fall fordrar erfarenhet, och det finns inga universella metodologiska principer genom vilka man med säkerhet kan identifiera ett kritiskt fall. Det enda allmänna råd som

kan ges är att när man söker efter kritiska fall är det en god idé att titta efter antingen det "mest sannolika" eller det "minst sannolika" fallet, dvs. fall som sannolikt antingen klart bekräftar eller otvetydigt falsifierar antaganden och hypoteser. Det är vad jag trodde att jag gjorde när jag planerade Aalborgstudien som nämndes ovan (Flyvbjerg 1998a). Jag hade emellertid fel, men till min förtret upptäckte jag inte det förrän jag var halvvägs genom forskningsprocessen. Ursprungligen uppfattade jag Aalborg som ett "mest sannolikt" kritiskt fall på följande sätt: om rationalitet och stadsplanering stod svagt inför makten i Aalborg då skulle de, mest sannolikt, vara svaga överallt, åtminstone i Danmark eftersom det rationella planeringsparadigmet stod starkare i Aalborg än någon annanstans. Så småningom insåg jag att denna logik var felaktig då min forskning om lokala maktrelationer visade att en av de mest inflytelserika "maktens ansikten" i Aalborg, Industri- och handelskammaren, var substantiellt starkare än sina motsvarigheter på andra ställen. Detta hade inte varit klart från början eftersom det fanns mycket mindre forskning om kommunala maktrelationer än om lokal planering. Istället för att få ett kritiskt fall slutade jag ofrivilligt med ett extremt fall i meningen att både rationalitet och makt var ovanligt starka i Aalborg och att min fallstudie blev en analys av vad som händer när stark rationalitet möter stark makt på området för lokalpolitik och stadsplanering. Men detta val av Aalborg som ett extremt fall bara hände mig, jag valde det inte medvetet. Det var en frustrerande erfarenhet när det skedde, speciellt under de månader som sträckte sig från det jag insåg att jag inte hade ett kritiskt fall tills det stod klart att inte allt var förlorat eftersom jag hade någonting annat. Jag tror att man som fallforskare som kartlägger ny terräng måste vara beredd på sådana händelser.

Ett modellexempel på "minst sannolik" är Robert Michels (1962) klassiska studier av oligarki i organisationer. Genom att välja en horisontellt strukturerad gräsrotsorganisation med starka demokratiska ideal – dvs. en typ av organisation med speciellt låg sannolikhet att bli oligarkisk – kunde Michels pröva oligarkitesens hållbarhet, dvs. "Om denna organisation är oligarkisk är de flesta andra det också". Ett motsvarande exempel på ett fall av "mest sannolik" är WF Whytes (1943) studie av ett slumområde i Boston, vilket i enlighet med existerande teori borde uppvisa social disorganisation. I själva verket visade det vara direkta motsatsen (se också artiklarna om Whytes studie i *Journal of Contemporary Ethnography*, vol. 21, no. 1, 1992).

Fall av den "mest sannolika" typen passar speciellt bra för falsifiering av antaganden medan fall av "minst sannolika" är mest lämpade för verifikation. Det bör anmärkas att ett mest sannolikt fall för ett antagande är det minst sannolika för dess negation. Whytes slumområde kunde uppfattas som minst sannolikt för en hypotes som gäller det universella hos social organisation. Sålunda är identifieringen av ett fall som mest eller minst sannolikt länkat till studiens design och till de specifika egenskaperna hos det aktuella fallet.

En sista strategi för val av fall är det *paradigmatiska fallet*. Thomas Kuhn har visat att de grundläggande färdigheterna, eller bakgrundspraktikerna, för naturvetare är organiserade som "exempel" Vilken roll dessa spelar kan studeras av vetenskapshistoriker. På liknande sätt har forskare som Clifford Geertz och

Michel Foucault ofta organiserat sin forskning kring specifika kulturparadigmer. Ett paradigm för Geertz låg t.ex. i den Balinesiska tuppfäktningens ”djupa spel”, medan europeiska fängelser och ”Panoptikon” är exempel hos Foucault. Båda fallen är exempel på paradigmatiska fall, dvs. fall som kraftigt belyser mer allmänna karakteristika hos samhället ifråga. Kuhn har visat att vetenskapliga paradigm inte kan uttryckas som regler eller teorier. Det finns inte någon predikativ teori för hur predikativ teori skapas. En vetenskaplig aktivitet erkänns eller förkastas som god vetenskap beroende på hur nära den är ett eller flera exempel, dvs. praktiska prototyper för bra vetenskapligt arbete. Ett paradigmatiskt fall om hur forskare forskar är just en sådan prototyp. Den verkar som en referenspunkt och kan fungera som fokus för grundandet av tankeskorlor.

Som med det kritiska fallet kan vi fråga: ”Hur identifierar man ett paradigmatiskt fall?” Hur avgör man om ett visst fall har metaforiskt eller prototypiskt värde? Dessa frågor är t.o.m. svårare att besvara än för det kritiska fallet, just för att det paradigmatiska fallet överskrider varje slags regelbaserade kriterier. Det existerar ingen standard för ett paradigmatiskt fall eftersom det sätter standarder. Hubert och Stuart Dreyfus ser paradigmatiska fall och fallstudier som centrala för mänsklig inläring. I en intervju med Hubert Dreyfus (författarens arkiv) frågade jag därför vad som konstituerade ett paradigmatiskt fall och hur det kan identifieras. Dreyfus svarade:

Heidegger says, you recognize a paradigm case because it shines, but I'm afraid that is not much help. You just have to be intuitive. We all can tell what is a better or worse case – of a Cézanne painting, for instance. But I can't think there could be any rules for deciding what makes Cézanne a paradigmatic modern painter ... [I]t is a big problem in a democratic society where people are supposed to justify what their intuitions are. In fact, nobody really can justify what their intuition is. So you have to make up reasons, but it won't be the real reasons.

Man kan hålla med Dreyfus om att intuition är central för att identifiera paradigmatiska fall, men man kan ha en annan mening om det är ett problem att tvingas rättfärdiga sina intuitioner. Etnometodologiska studier av vetenskaplig praktik har demonstrerat att alla fall av sådana praktiker bygger på procedurer som tas för givna och som i stort sett känns intuitiva. Emellertid kan dessa intuitiva beslut förklaras i meningen att de uppfattas som förnuftiga av andra praktiker eller kan de ofta förklaras om än de inte är omedelbart förnuftiga. Det tycks ofta vara fallet med valet av paradigmatiska fall. Vi kan välja sådana fall på grundval av intuitiva processer som tas för givna men vi ställs ofta till svars för valet. Detta måste uppfattas som förnuftigt av andra medlemmar av det forskningssamhälle som vi är en del av. Detta kan även hävdas vara ett allmänt kännetecken för vetenskapligt eller annat noggrant arbete och inte unikt för valet av paradigmatiska samhällsvetenskapliga fallstudier. Det är t.ex. vanligtvis otillräckligt att rättfärdiga en ansökan om forskningsanslag genom att fastslå att ens intuition säger att en viss forskning bör utföras. Ett forskningsråd verkar i idealfallet som samhällets test på att forskaren kan svara för, på kollektivt acceptabla sätt, för hans eller hennes intuitiva val, även om intuition kan vara det faktiska, eller viktigaste, skälet till att forskaren önskar genomföra projektet.

Det är inte möjligt att genomgående, eller ens ofta, bestämma i förväg huruvida ett visst fall – t.ex. Geertz tuppfäktning på Bali – är paradigmatiskt. Utöver det strategiska valet av fall, kommer säkert genomförandet av fallstudien att spela en roll liksom reaktionen på analysen från forskarsamhället, den analyserade gruppen och, möjligen, en bredare offentlighet. Fallstudiens värde beror på vilka validitetskrav forskare kan ställa på sina studier, och det status dessa krav kan uppnå i dialog med andra validitetskrav inom den diskurs till vilken studien utgör ett bidrag. Precis som andra bra hantverkare kan forskaren inte göra mer än att använda sin erfarenhet och intuition för att bedöma huruvida de tror att ett visst fall är intressant i den paradigmatiska kontexten och huruvida de kan anföra kollektivt acceptabla skäl för valet av fall.

När det gäller överväganden om strategi i valet av fall ska det slutligen nämnas att de olika strategierna för val inte nödvändigtvis är ömsesidigt uteslutande. Ett fall kan t.ex. på samma gång vara extremt, kritiskt och paradigmatiskt. Tolkningen av sådana fall kan ge en unik rikedom av information då man erhåller olika perspektiv på och slutsatser om fallet beroende på om det uppfattas och tolkas som det ena eller andra typen av fall.

Innehåller fallstudier en subjektiv bias?

Det fjärde av de fem missförstånden om fallstudieforskning är att metoden innefattar en bias i riktning mot verifikation. Det innebär att den har en tendens att bekräfta forskarens förutfattade meningar varför analysen blir av tveksamt vetenskapligt värde. Diamond (1996:6) har den uppfattningen. Han observerar att fallstudien lider av vad han kallar en ”crippling drawback” eftersom den inte använder ”vetenskapliga metoder” med vilket Diamond menar metoder ”curbing one's tendencies to stamp one's pre-existing interpretations on data as they accumulate.”

Francis Bacon (1853:xlvi) såg denna bias mot verifikation inte som ett fenomen relaterat speciellt till fallstudier utan som ett fundamentalt mänskligt drag. Bacon uttrycker det så här:

The human understanding from its peculiar nature, easily supposes a greater degree of order and equality in things than it really finds. When any proposition has been laid down, the human understanding forces everything else to add fresh support and confirmation. It is the peculiar and perpetual error of the human understanding to be more moved and excited by affirmatives than negatives.

Bacon berör här helt visst ett fundamentalt problem som alla forskare måste handskas med på något sätt. Charles Darwin (1958:123) beskriver i sin självbiografi den metod som han har utvecklat för att undvika denna bias mot verifikation:

I had ... during many years followed a golden rule, namely, that whenever a published fact, a new observation or thought came across me, which was opposed to my general results, to make a memorandum of it without fail and at once; for I had found by experience that such facts and thoughts were far more apt to escape from the memory than favorable ones. Owing to this habit, very few objections

were raised against my views, which I had not at least noticed and attempted to answer.

Biasen mot verifikation är allmän, men den anförda nackdelen hos fallstudier och andra kvalitativa studier är att de verkar tillåta mer utrymme för forskarens subjektiva och godtyckliga bedömning än andra metoder. De uppfattas ofta som mindre rigorösa än de kvantitativa hypotetisk-deduktiva metoderna. Sådan kritik är nyttig då den uppmärksammar oss på ett viktigt ämne: erfarna fallstudieforskare ser kritiken som okunnig om vad som gäller för fallstudieforskning. Donald Campbell och andra har visat att kritiken är vilseledande eftersom fallstudien har sin egen precision, helt klart annorlunda, men inte mindre strikt än de kvantitativa metodernas. Fördelen med fallstudien är att den kan komma tätt inpå verkliga livssituationer och pröva synpunkter direkt i förhållande till fenomen som de utspelas i praktiken.

Enligt Campbell, Ragin, Geertz, Wieviorka, Flyvbjerg och andra kommer vanligtvis forskare, som genomfört djupstudier av fall, fram till att deras utfattade meningar, antaganden, begrepp och hypoteser var fel och att materialet från fallet hade tvingat dem att revidera deras hypoteser i väsentliga avseenden. Fallstudien tvingar på forskaren den typ av falsifieringar som beskrivits ovan. Ragin (1992:225) kallar detta ett "special feature of small-*N*-research" och fortsätter med att förklara att kritik av studier av ett enda fall för att vara underlägsna studier av många fall är missriktad eftersom även enfallsstudier "are multiple in most research efforts because ideas and evidence may be linked in many different ways."

Geertz (1995:119) säger om det fältarbete som förekommer i de flesta djupstudier att "The Field itself is a powerful disciplinary force: assertive, demanding, even coercive." Som varje sådan kraft kan den bli underskattad men den kan inte förbigås. "It is too insistent for that," säger Geertz. Att han talar om ett generellt fenomen kan ses genom att man helt enkelt undersöker fallstudier som Eckstein (1975), Campbell (1975), and Wieviorka (1992) har genomfört. Campbell (1975:181f) diskuterar fenomenets orsak i följande passage:

In a case study done by an alert social scientist who has thorough local acquaintance, the theory he uses to explain the focal difference also generates prediction or expectations on dozens of other aspects of the culture, and he does not retain the theory unless most of these are also confirmed ... Experiences of social scientists confirm this. Even in a single qualitative case study, the conscientious social scientist often finds no explanation that seems satisfactory. Such an outcome would be impossible if the caricature of the single case study ... were correct – there would instead be a surfeit of subjectively compelling explanations.

Enligt de erfarenheter som citeras ovan är det falsifiering och inte verifikation som karakteriserar fallstudien. Ytterligare gäller frågan om subjektivism och bias i riktning mot verifikation alla metoder, inte bara fallstudien och andra kvalitativa metoder. Så är t.ex. elementet av godtycklig subjektivism signifikant för valet av kategorier och variabler för kvantitativa eller strukturella undersökningar, som strukturerade frågescheman att använda på ett stort urval av fall. Och sannolikheten är hög att (1) denna subjektivism överlever utan att bli grundligt korrigerad under analysen och (2) att den kan påverka resultaten helt enkelt för att den kvantitativa/strukturella forskaren inte kommer så tätt inpå

studieobjektet som fallstudieforskaren gör. Därför är det mindre troligt att han korrigeras genom att studieobjektet "säger ifrån". Enligt Ragin

this feature explains why small-*N* qualitative research is most often at the forefront of theoretical development. When *N*'s are large, there are few opportunities for revising a casing [that is, the delimitation of a case]. At the start of the analysis, cases are decomposed into variables, and almost the entire dialogue of ideas and evidence occurs through variables. One implication of this discussion is that to the extent that large-*N* research can be sensitized to the diversity and potential heterogeneity of the cases included in an analysis, large-*N* research may play a more important part in the advancement of social science theory (1992:225; see also Ragin 1987:164-71).

Också denna skillnad mellan stora urval och enskilda fall kan förstås i termer av den fenomenologi för mänsklig inläring som diskuterades ovan. Om man antar att forskarens målsättning är att förstå och lära om det studerade fenomenet så är forskning helt enkelt en form av inläring. Om man antar att forskning, liksom andra läroprocesser, kan beskrivas med fenomenologin för mänsklig inläring, står det klart att den mest avancerade formen för förståelse uppnås när forskarna placerar sig själva inom den studerade kontexten. Bara på det sättet kan forskare förstå de synpunkter och beteenden som karakteriserar sociala aktörer. Relevant för detta är då Giddens fastslår att giltiga beskrivningar av sociala processer förutsätter att forskare äger de färdigheter som är nödvändiga för att delta i de beskrivna aktiviteterna:

I have accepted that it is right to say that the condition of generating descriptions of social activity is being able in principle to participate in it. It involves 'mutual knowledge,' shared by observer and participants whose action constitutes and reconstitutes the social world (1982:15).

Ur denna synvinkel konstituerar närheten till verkligheten, som fallstudien medför, och inlärningsprocessen, som den genererar åt forskaren, en förutsättning för avancerad förståelse. I denna kontext börjar man förstå Beveridges slutsats att det finns flera upptäckter som kommer från intensiva observationer möjliggjorda genom fallstudie än från statistik applicerad på stora grupper. Med utgångspunkt i inlärningsprocessen förstår vi varför forskare som genomför fallstudier ofta slutar med att förkasta sina förutbestämda idéer och teorier. Sådan aktivitet är helt enkelt ett centralt element i inläring och i uppnåendet av nya insikter. Enklare former för förståelse måste ge efter för mer komplexa när man rör sig från nybörjare till expert.

På denna grundval reviderar vi det fjärde missförståndet – att det kan antas att fallstudien har en bias i riktning mot verifikation, dvs. en tendens att bekräfta forskarens förutbestämda idéer – på följande sätt:

Fallstudien har inte större bias i riktning mot verifikation av forskarens förutbestämda föreställningar än någon annan undersökningsmetod. Tvärtom visar erfarenhet att fallstudien har en större bias i riktning mot falsifiering av förutbestämda meningar än mot verifikation.

Den icke-reducerbara kvaliteten hos bra fallberättelser

Fallstudier innehåller ofta ett substantiellt inslag av berättelse. Goda berättelser närmar sig typiskt det verkliga livets komplexitet och motsättningar. Följaktligen kan sådana berättelser vara svåra eller omöjliga att sammanfatta i prydliga vetenskapliga formler, allmänna antaganden och teorier (Benhabib 1990; Rouse 1990; Roth 1989; White 1990; Mitchell-Charmaz 1996). Detta tenderar av fallstudiens kritiker att uppfattas som en nackdel. För fallstudieforskaren är emellertid en berättelse som är speciellt ”tät” och svår att sammanfatta inget problem. Det är snarare ett tecken på att studien har synliggjort en särskilt rik problematik. Frågan är därför huruvida sammanfattningar och generaliseringar, som kritikerna ser som ideal, alltid är önskvärda. Nietzsche (1974:335 [§373]) är tydlig i sitt svar på denna fråga. ”Above all,” säger han om att forska, ”one should not wish to divest existence of its *rich ambiguity*” (kursivering i original).

När jag arbetade med Aalborgstudien försökte jag fånga den rika mångtydigheten hos politik och planering i en modern demokrati. Jag gjorde det genom att fokusera på djupet i de speciella händelser som bildade fallet och på de minsta detaljer som bildade händelserna. Att arbeta med detaljer är tidskrävande och jag måste medge att under de åtskilliga år som jag arbetade i arkiven, genomförde intervjuer, gjorde observationer, talade med mina informatörer, skrev och mottog feedback dök en malande fråga om och om igen upp i mitt medvetande. Denna fråga kommer att plåga många som genomför djupa, kompakta fallstudier: ”Vem kommer att vilja veta något om ett fall som detta och på detta *detaljerade* sätt?” Jag ville att Aalborgstudien skulle vara särskilt tät då jag ville pröva tesen att de mest intressanta fenomenen i politik och planering, och de som är av mest allmän betydelse, kommer man att finna i de mest detaljerade och mest konkreta detaljerna. Eller för att uttrycka saken annorlunda: jag ville se huruvida dualismerna allmän – specifik och abstrakt – konkret skulle förvandlas och försvinna om jag gick ner tillräckligt djupt i detaljer. Richard Rorty har insiktsfullt observerat att vägen till att återge världen är att hålla sig till det konkreta. Nietzsche föreslår på liknande sätt att fokusera på ”små saker”. Både Rorty och Nietzsche tycks mig ha rätt. Jag såg Aalborgfallet som uppbyggt av den typ av konkreta små saker som de talar om. I själva verket såg jag fallet i sig som en sådan sak som Nietzsche kallar en diskret och till synes obetydlig sanning, vilken när den undersöks noga avslöjar sig som rik på paradigmer, metaforer och allmän betydelse. Det var min tes, men teser kan vara fel och fallstudier kan misslyckas. Jag var genuint lättad när strategin att fokusera på små detaljer visade sig vara värd ansträngningen.

Lisa Peattie (2000:260) varnar explicit för att sammanfatta täta fallstudier: ”It is simply that the very value of the case study, the contextual and interpenetrating nature of forces, is lost when one tries to sum up in large and mutually exclusive concepts”. Den täta fallstudien är enligt Peattie mer användbar för praktiker och mer intressant för samhällsteori än endera ”faktafynd” eller teori på hög generaliseringsnivå.

Motsatsen till att sammanfatta och ”stänga” en fallstudie är att hålla den öppen. Jag har funnit följande två strategier som fungerar särskilt bra när man

ska garantera sådan öppenhet. För det första avstår jag från rollen som allsmäktig berättare och sammanfattare när jag skriver ned en fallstudie. Istället berättar jag historien i all dess mångfald och tillåter historien att utvecklas genom de mångsidiga, komplicerade och ibland motsättningsfulla historier som aktörerna i fallet har berättat för mig. För det andra undviker jag att knyta fallet till teorier från någon som helst akademisk specialitet. Istället relaterar jag fallet till bredare filosofiska positioner som skär inom specialiseringar. På det sättet lämnar jag utrymme för läsare med olika bakgrund att göra olika tolkningar och dra skilda slutsatser beträffande frågan om vad fallet är ett fall av. Målet är inte att få fallstudien att bli allting för alla människor. Målet är att tillåta studien att bli olika saker för olika människor. Jag försöker att uppnå detta genom att beskriva fallet med så många aspekter – som livet själv – att olika läsare kan attraheras eller stötas bort av olika saker i fallet. Läsaren hänvisas inte till någon teoretisk stig eller ges intrycket att sanningen kan ligga i slutet av en sådan stig. Läsaren måste upptäcka sin egen stig och sanning inom fallet. Utöver tolkningar gjorda av falllets aktörer och berättare inbjuds läsaren att besluta om falllets mening och att penetrera aktörers och berättares tolkningar för att svara på varje fallstudies kategoriska fråga: ”Vad är detta ett fall av?”

Fallstudier skrivna på detta sätt kan varken kort sammanräknas eller sammanfattas i några få huvudresultat. Det är fallhistorien som är resultatet. Den är en ”virtuell verklighet” så att säga. För den läsare som är villig att gå in i denna verklighet och undersöka den från insidan och ut är belöningen att få en känsla för de aktuella frågorna som inte kan uppnås utifrån teori. Studenter kan tryggt släppas lösa i denna typ av verkligheten vilken erbjuder en användbar utbildningsgrund med insikter i det verkliga livets praktiker som akademisk undervisning ofta inte erbjuder.

Om vi i korthet återvänder till fenomenologin för mänsklig inläring kan vi förstå varför sammanfattningar av fallstudier inte alltid är nyttiga och ibland kan vara kontraproduktiva. Kunskap på nybörjarnivå består just i de reducerade formler som kännetecknar teorier, medan sann expertis grundas på en intim erfarenhet av tusentals individuella fall och på förmågan att skilja mellan situationer med alla deras olika nyanser utan att koka ner dem till formler eller standardfall. Problemet är analogt med oförmågan hos heuristiska, datorbaserade datorsystem att närma sig nivån för virtuosa mänskliga experter, även när systemen jämförs med de experter som har hittat på de regler efter vilka dessa system verkar. Detta beror på att experterna inte använder regler utan verkar på grundval av detaljerad erfarenhet av fall. Detta är *verklig* expertis. Reglerna för expertsystem formuleras bara för att systemen kräver det; regler kännetecknar expertsystem men inte verkliga mänskliga experter.

På samma sätt kan man säga att den formulering av regler som sker när forskare sammanfattar sina arbeten i teorier är karakteristisk för forskningskulturen och för teoretisk aktivitet, men sådana regler är inte nödvändigtvis del av den studerade verkligheten som konstitueras av Bourdieus (1977:8,15) ”virtuosa sociala aktörer”. Någoting väsentligt kan gå förlorat genom denna summering – nämligen möjligheten att förstå virtuost socialt handlande, vilket, som Bourdieu har visat, inte kan destilleras till teoretiska formler. Fruktan att

förlora detta ”någonting” är precis det som gör fallforskare försiktiga att summera sina studier. Fallforskare tenderar därför att vara skeptiska till att avlägsna fenomenologisk detalj till fördel för begreppslig slutenhet.

Ludwig Wittgenstein delade denna skepsis. Enligt Gasking och Jackson använde Wittgenstein följande metafor när han beskrev sin användning av fallstudiemetoden i filosofi:

In teaching you philosophy I'm like a guide showing you how to find your way round London. I have to take you through the city from north to south, from east to west, from Euston to the embankment and from Piccadilly to the Marble Arch. After I have taken you many journeys through the city, in all sorts of directions, we shall have passed through any given street a number of times – each time traversing the street as part of a different journey. At the end of this you will know London; you will be able to find your way about like a born Londoner. Of course, a good guide will take you through the more important streets more often than he takes you down side streets; a bad guide will do the opposite. In philosophy I'm a rather bad guide (1967:51).

Denna metod implicerar att man undersöker fenomen direkt istället för att läsa kartor över dem. Verkliga praktiker studeras istället för deras regler, och man är inte tillfreds genom att lära bara om de delar av praktiken som är öppna för offentlig insyn. Det Erving Goffman (1963) kallar ”bakom kulisserna” hos samhällsfenomenen måste också undersökas precis som de bakgator Wittgenstein talar om.

Med avseende på intervention i sociala och politiska affärer har Abbott (1992:79) korrekt observerat att en samhällsvetenskap, uttryckt i typiska fallberättelser, skulle förse oss med ”far better access for policy intervention than the present social science of variables.” MacIntyre (1984:216) säger på liknande sätt, ”I can only answer the question ‘What am I to do?’ if I can answer the prior question ‘Of what story or stories do I find myself a part?’” Åtskilliga observatörer har noterat att berättelse är en gammal metod och kanske vår mest fundamentala form för att skapa mening av erfarenhet (Novak 1975:175; Mattingly 1991:237; se också Abbott 1992, Arendt 1958; Carr 1986; Ricoeur 1984; Fehn et al. 1992; Rasmussen 1995 och Bal 1997).

För MacIntyre (1984:214, 216) är människan ett ”historieberättande djur”. Föreställningen om en historia är en lika fundamental föreställning som föreställningen om en handling. På liknande sätt påpekar Mattingly (1991:237) att berättelser inte bara ger meningsfull form åt erfarenheter som vi redan gjort. De förser oss också med en blick framåt och hjälper oss att anticipera situationer t.o.m. innan vi stöter på dem och tillåter oss därmed att se alternativa framtider. Narrativa undersökningar startar inte – kan verkligen inte starta – från explicita teoretiska antaganden. Istället börjar de med intresse för ett speciellt fenomen som bäst förstås genom en berättelse. Narrativa undersökningar utvecklar sedan beskrivningar och tolkningar av fenomenet ur deltagarnas, forskarnas och andras perspektiv.

Labov (1966:37ff) skriver att när en god berättelse är slut ”it should be unthinkable for a bystander to say, ‘So what?’” Varje god berättare avvärjer löpande denna fråga. En berättelse som saknar en moral som kan fastslås oavhängigt och kortfattat är inte nödvändigtvis poänglös. Och en berättelse är inte

framgångsrik just för att den tillåter en kort moral. En framgångsrik berättelse tillåter överhuvudtaget inte att frågan ställs. Berättelsen har redan givit svaret innan frågan ställts. Berättelsen själv är svaret (Nehamas 1985:163f).

En omformulering av det femte missförståndet, vilket hävdar att det ofta är svårt att sammanfatta specifika fallstudier i allmänna antaganden och teorier, ska vara som följer:

Det är sant att det ofta är svårt att sammanfatta fallstudier, speciellt då det gäller fallprocesser. Det är mindre korrekt beträffande effekter av fall. Problemen med att sammanfatta fallstudier beror emellertid oftast på den studerade verklighetens egenskaper än på fallstudien som forskningsmetod. Ofta är det inte önskvärt att sammanfatta och generalisera fallstudier. Goda studier ska läsas i sin helhet som berättelser.

Det måste återigen understrykas att trots att det är svårt eller inte önskvärt att sammanfatta fallstudier kan fallstudiemetoden i allmänhet helt visst bidra till den kumulativa utvecklingen av kunskap, t.ex. genom att principerna används för att pröva antaganden som beskrivs ovan under det andra och tredje missförståndet.

Slutsatser

När jag idag ställs inför kollegors och studenters konventionella uppfattning om fallstudieforskning – t.ex. att man inte kan generalisera på grundval av ett enda fall eller att fallstudier är godtyckliga och subjektiva – vet jag vad jag ska svara. I stort sett är den konventionella uppfattningen felaktig eller missvisande. Av de skäl som angivits ovan är fallstudien en nödvändig och tillräcklig metod för vissa viktiga forskningsuppgifter i samhällsvetenskaperna, och det är en metod som väl tål att jämföras med andra metoder i samhällsvetenskapernas metodologiska register.

När studenter ber mig om referens till en bra bok om att genomföra fallstudieforskning i praktiken brukar jag rekommendera Robert Stakes (1995) *The Art of Case Study Research*. Om studenterna är intellektuellt nyfikna föreslår jag att de också läser Charles Ragins och Howard Beckers (1992) *What is a Case?* Båda böckerna är förstklassiga och passar väl med de uppfattningar som presenterats i denna artikel.

Låt mig emellertid återupprepa att revideringen av de fem missförstånden om fallstudieforskning, som beskrivits ovan, inte ska tolkas som ett förkastande av forskning som fokuserar på större slumpmässiga urval eller hela befolkningar, t.ex. enkäter som behandlas med kvantitativ analys. Också den typen av forskning är betydelsefull för samhällsvetenskap, t.ex. för att förstå den utsträckning i vilken vissa fenomen förekommer i en viss grupp eller hur de varierar mellan olika fall. Fördelen med stora urval är bredden medan de har problem med djupet. För fallstudien är situationen den omvända. Båda metoderna är nödvändiga för en sund utveckling inom samhällsvetenskapen.

Här som på andra håll är den skarpa åtskillnad som görs i litteraturen mellan kvalitativa och kvantitativa metoder inte äkta. Åtskillnaden är en olycklig produkt av maktrelationer och tidsbrist i doktorandutbildningen. Den är inte en logisk följd av vad doktorander och forskare behöver veta för att kunna genomföra sina analyser och göra det bra. I min tolkning står bra samhällsforskning i motsättning till ett antingen/eller men är positiv till både/och i frågan om kvalitativa kontra kvantitativa metoder. Bra samhällsvetenskap är problemdriven och inte metodologidriven i meningen att den utnyttjar de metoder som för ett visst problem bäst kan besvara den aktuella forskningsfrågan. Oftast kommer en kombination av kvalitativa och kvantitativa metoder att lösa uppgiften bäst. Lyckligtvis tycks för närvarande gälla en allmän avslappning beträffande den gamla och improduktiva åtskillnaden mellan kvalitativa och kvantitativa metoder.

När detta sagts ska det ändå tilläggas att balansen inom samhällsvetenskap mellan fallstudier och stora urval för tillfället har en bias till fördel för den senare. Det är en bias som är till nackdel för fallstudier inom de flesta discipliner. I detta sammanhang är det värt att upprepa Thomas Kuhns insikt att en disciplin utan ett stort antal av grundligt genomförda fallstudier är en disciplin utan systematisk produktion av exempel. En disciplin utan exempel är ineffektiv. I samhällsvetenskap kunde fler bra fallstudier råda bot på denna situation.

Not

1. Citatet är från den ursprungliga första upplagan av ordboken (1984). I den tredje upplagan (1994) har ett andra stycke lagts till om fallstudien. Artikeln är emellertid högst obalanserad och förmedlar fortfarande den felaktiga uppfattningen att fallstudien knappast är en metodologi i sig utan mest kan uppfattas som underordnad undersökningar av större urval.

Referenser

- Abbott, A, 1992. 'What Do Cases Do? Some Notes on Activity in Sociological Analysis', pp. 53-82 in Ragin, CG - Becker, HS (eds) 1992, *What is a Case? Exploring the Foundations of Social Inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Abercrombie, N, Hill, S - Turner, BS, 1984. *Dictionary of Sociology*. Harmondsworth: Penguin.
- Arendt, H, 1958. *The Human Condition*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Bacon, F, 1853. *Novum Organum*, in *The Physical and Metaphysical Works of Lord Bacon*. Book 1. London: H. G. Bohn.
- Bailey, MT 1992. 'Do Physicists Use Case Studies? Thoughts on Public Administration Research', *Public Administration Review* 52, 47-54.
- Bal, M, 1997. *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative*. Toronto: University of Toronto Press, Second Edition.
- Barzelay, M, 1993. 'The Single Case Study as Intellectually Ambitious Inquiry', *Journal of Public Administration Research and Theory* 3, 305-318.
- Benhabib, S, 1990. 'Hannah Arendt and the Redemptive Power of Narrative', *Social Research* 57, 167-196.
- Beveridge, WIB, 1951. *The Art of Scientific Investigation*. London: William Heinemann.
- Blaug, M, 1980. *The Methodology of Economics: Or How Economists Explain*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P, 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Campbell, DT, 1975. 'Degrees of Freedom and the Case Study', *Comparative Political Studies* 8, 178-191.
- Campbell, DT - Stanley, JC, 1966. *Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research*. Chicago: Rand McNally.
- Carr, D, 1986. *Time, Narrative, and History*. Bloomington: Indiana University Press.
- Christensen, CR with Hansen, AJ, (eds) 1987. *Teaching and the Case Method*. Boston: Harvard Business School Press.
- Cragg, CI, 1940. 'Because Wisdom Can't be Told', *Harvard Alumni Bulletin*. Harvard Business School Reprint 451-005, 1-6.
- Darwin, C, 1958. *The Autobiography of Charles Darwin*. New York: Norton.
- Diamond, J, 1996. 'The Roots of Radicalism', *The New York Review of Books* 14 November, 4-6.
- Dogan, M - Pelassy, D, 1990. *How To Compare Nations: Strategies in Comparative Politics*. Chatham: Chatham House, Second Edition.
- Dreyfus, H & S, with Athanasiou, T, 1986. *Mind Over Machine: The Power of Human Intuition and Expertise in the Era of the Computer*. New York: Free Press.
- Eckstein, H, 1975. 'Case Study and Theory in Political Science', pp. 79-137 in Greenstein, FJ - Polsby, NW (eds) 1975, *Handbook of Political Science*, Vol. 7. Reading, MA.: Addison-Wesley.
- Eysenck, HJ, 1976. 'Introduction', in Eysenck, HJ (ed.) 1976, *Case Studies in Behaviour Therapy*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Fehn, A, Hoestery, I & Tatar, M, (eds) 1992. *Neverending Stories: Toward a Critical Narratology*. Princeton: Princeton University Press.
- Flyvbjerg, B, 1998a. *Rationality and Power: Democracy in Practice*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Flyvbjerg, B, 1998b. 'Habermas and Foucault: Thinkers for Civil Society?', *British Journal of Sociology* 49, 208-233.
- Flyvbjerg, B, 2001. *Making Social Science Matter: Why Social Inquiry Fails and How It Can Succeed Again*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Flyvbjerg, B, 2002. 'Bringing Power to Planning Research: One Researcher's Praxis Story'. *Journal of Planning Education and Research* 21, 353-366.
- Gasking, DAT - Jackson, AC, 1967. 'Wittgenstein as a Teacher', pp. 49-55 in Fann, KT (ed.) 1967, *Ludwig Wittgenstein: The Man and His Philosophy*. Sussex: Harvester Press.
- Geertz, C, 1995. *After the Fact: Two Countries, Four Decades, One Anthropologist*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Giddens, A, 1982. *Profiles and Critiques in Social Theory*. Berkeley: University of California Press.
- Giddens, A, 1984. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E, 1963. *Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings*. New York: The Free Press.
- Goldthorpe, J, Lockwood, D, Beckhofer, F & Platt, J, 1968-9. *The Affluent Worker*, Vols. 1-3. Cambridge: Cambridge University Press.
- Griffin, LJ, Botsko, C, Wahl, AM & Isaac, LW 1991. 'Theoretical Generality, Case Particularity: Qualitative Comparative Analysis of Trade Union Growth and Decline', pp. 110-136 in Ragin, CC (ed.) 1991, *Issues and Alternatives in Comparative Social Research*. Leiden: E. J. Brill.
- Kuper, A - Kuper, J, (eds) 1985. *The Social Science Encyclopedia*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Labov, W - Waletzky, J, 1966. 'Narrative Analysis: Oral Versions of Personal Experience', pp. 12-44 in *Essays on the Verbal and Visual Arts: Proceedings of the American Ethnological Society*. Seattle: American Ethnological Society.
- Lee, AS, 1989. 'Case Studies as Natural Experiments', *Human Relations* 42, 117-137.
- MacIntyre, A 1984. *After Virtue: A Study in Moral Theory*. Notre Dame: University of Notre Dame Press, Second Edition.
- Mattingly, C 1991. 'Narrative Reflections on Practical Actions: Two Learning Experiments in Reflective Storytelling', pp. 235-257 in Schön, DA (ed.) 1991, *The Reflective Turn: Case Studies in and on Educational Practice*. New York: Teachers College Press.
- Michels, R, 1962. *Political Parties: A Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*. New York: Collier Books.

- Mitchell, RG Jr - Charmaz, K, 1996. 'Telling Tales, Writing Stories: Postmodernist Visions and Realist Images in Ethnographic Writing', *Journal of Contemporary Ethnography* 25, 144-166.
- Nehamas, A, 1985. *Nietzsche: Life as Literature*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Novak, M, 1975. "'Story" and Experience', in Wiggins, JB (ed.) 1975, *Religion as Story*. Lanham, MD: University Press of America.
- Peattie, L, 2001. 'Theorizing Planning: Some Comments on Flyvbjerg's *Rationality and Power*', *International Planning Studies* 6, 257-262.
- Platt, J, 1992. "'Case Study" in American Methodological Thought', *Current Sociology* 40, 17-48.
- Ragin, CC, 1987. *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. Berkeley: University of California Press.
- Ragin, CC, 1992. "'Casing" and the Process of Social Inquiry', pp. 217-226 in Ragin, CC - Becker, HS (eds) 1992, *What is a Case? Exploring the Foundations of Social Inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ragin, CC - Becker, HS, (eds) 1992. *What is a Case? Exploring the Foundations of Social Inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rasmussen, D, 1995. 'Rethinking Subjectivity: Narrative Identity and the Self', *Philosophy and Social Criticism* 21, 159-172.
- Ricoeur, P, 1984. *Time and Narrative*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Rosch, E, 1978. 'Principles of Categorization', pp. 27-48 in Rosch, E - Lloyd, BB (eds) 1978, *Cognition and Categorization*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Roth, PA, 1989. 'How Narratives Explain', *Social Research* 56, 449-478.
- Rouse, J, 1990. 'The Narrative Reconstruction of Science', *Inquiry* 33, 179-196.
- Stake, RE, 1995. *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks: Sage.
- Walton, J 1992. 'Making the Theoretical Case', pp. 121-137 in Ragin, CC - Becker, HS (eds) 1992, *What is a Case? Exploring the Foundations of Social Inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- White, H, 1990. *The Content of the Form: Narrative Discourse and Historical Representation*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Whyte, WF, 1943. *Street Corner Society: The Social Structure of an Italian Slum*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Wieviorka, M, 1992. 'Case Studies: History or Sociology?' pp. 159-172 in Ragin, CC - Becker, HS (eds) 1992, *What is a Case? Exploring the Foundations of Social Inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilson, B, 1987. 'Single-case Experimental Designs in Neuro-Psychological Rehabilitation', *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology* 9, 527-544.